

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Навчально-методичний комплекс дисципліни
для студентів спеціальностей 051 «Економіка», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг»

Харків – 2015

УДК 338.339

Соціальна відповідальність: навчально-методичний комплекс дисципліни для студентів спеціальностей 051 «Економіка», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг» / Євтушенко В.А. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 30 с.

Рецензенти:

Бабич С.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна

Шуба О.А. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки та світового господарства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (протокол № 3 від 19 травня 2015 р.)

Навчально-методичне видання призначене для здійснення теоретичної та практичної підготовки відповідно до кваліфікаційної характеристики студентів-бакалаврів спеціальностей 051 «Економіка», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг» з навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність», метою якої є формування у студентів фундаментальних знань теорії та практики соціальної відповідальності і відповідних професійних компетенцій.

Навчально-методичний комплекс дисципліни містить характеристику структури програми навчального курсу, анотований зміст дисципліни, перелік методів навчання та необхідне НМКД, тематику виконання ІНДЗ, форми та методи контролю знань, питання до екзамену, приклади типових тестових завдань.

© ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015

© Євтушенко В.А.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Мета: формування у студентів фундаментальних знань теорії та практики соціальної відповідальності і відповідних професійних компетенцій.

Об'єктом навчальної дисципліни є соціальна відповідальність як система.

Предметом навчальної дисципліни є теоретико-методологічні, методичні та організаційно-економічні аспекти формування і розвитку соціальної відповідальності.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

- вивчення теоретичних положень і практики взаємодії держави, бізнесу, суспільства та людини у сфері соціальної відповідальності як умови стійкого розвитку суспільства;
- визначення можливостей використання зарубіжного досвіду та аналіз можливостей використання елементів зарубіжних моделей соціальної відповідальності в національній економіці;
- формування розуміння значення соціальної відповідальності держави, бізнесу, суспільства та людини;
- аналіз ролі держави в забезпеченні практики ефективної системи соціальної відповідальності.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

1. Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку.
2. Соціальна відповідальність людини, держави та суспільства.
3. Організаційно-економічне забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.
4. Формування відносин роботодавців із працівниками на засадах соціальної відповідальності.
5. Формування відносин бізнесу із зовнішніми організаціями на засадах соціальної відповідальності.
6. Екологічна компонента соціальної відповідальності.

7. Соціальне партнерство як інструмент формування соціальної відповідальності.

8. Моніторинг корпоративної соціальної відповідальності.

9. Оцінювання ефективності соціальної відповідальності.

10. Стратегічні напрями розвитку соціальної відповідальності в Україні.

Методи навчання

Лекції, практичні ситуації, case-study, розрахунково-аналітичні завдання, тренінги, рольові ігри, тестування.

Методичне забезпечення

НМКД – робоча програма, тексти лекцій, плани практичних занять, пакет розрахунково-аналітичних завдань, кейси, тести, ситуації.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- сутність, види, категорії, еволюцію, концепції, моделі та рівні соціальної відповідальності;
- особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку;
- місце соціальної відповідальності в діяльності підприємства;
- нормативно-правові засади розвитку соціальної відповідальності;
- моделі корпоративної соціальної відповідальності і становлення різних типів корпоративної культури;
- критерії, показники та методику оцінювання соціальної відповідальності;
- особливості вияву соціальної відповідальності бізнесу в українських реаліях;
- сутність соціальних інвестицій як форми вияву корпоративної відповідальності роботодавців;

- сутність, складові та пріоритети розвитку соціально відповідальної політики стосовно співпрацівників підприємства;
- екологічні аспекти соціальної відповідальності та їх нормативно-правове регулювання;
- сутність, структуру, вимоги та особливості міжнародних стандартів соціальної звітності.

вміти:

- формувати механізм управління соціальною відповідальністю;
- формувати ефективну взаємодію роботодавців зі співробітниками на засадах соціальної відповідальності; формувати відносини підприємства із зовнішніми організаціями на засадах корпоративної соціальної відповідальності;
- визначати напрями активізації індивідуальної та колективної екологічної відповідальності;
- посилювати соціальну відповідальність суб'єктів суспільного розвитку через соціальне партнерство;
- здійснювати моніторинг соціальної відповідальності;
- оцінювати ефективність корпоративної соціальної відповідальності;
- розвивати корпоративну соціальну відповідальність як чинник підвищення конкурентоспроможності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Суть та значення корпоративної соціальної відповідальності. Історія розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Внутрішнє і зовнішнє середовище КСВ. Концепція менеджменту заінтересованих сторін. Організаційне багатство і «стосункові» активи. Матриця заінтересованих сторін КСВ. Переваги корпоративної соціальної відповідальності. Моделі корпоративної соціальної відповідальності (американська, європейська, японська тощо). Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН). Вітчизняний досвід становлення КСВ.

ТЕМА 2. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією.

КСВ як складова стратегії управління та чинник підвищення конкурентоспроможності організації. Моделі аналізу заінтересованих сторін. Впровадження КСВ у практики і процедури компанії. Можливі загрози та шляхи мінімізації ризиків КСВ. Організація діяльності з КСВ. Етичні кодекси. Структурні підрозділи та комітети компаній у сфері КСВ. Статус, основні функції, кваліфікація, типові обов'язки, професійні стандарти менеджера з КСВ в компаніях.

ТЕМА 3. Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності.

Права людини і трудові практики як предмет КСВ. Міжнародні стандарти прав людини (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про права дитини).

Стандарти МОП і принципи Глобального Договору у сфері праці. Гідна праця як предмет КСВ. Європейські стандарти у сфері праці. Особливості європейської моделі внутрішньої КСВ. Законодавство України у сфері праці як основа КСВ у відносинах з працівниками. Соціальний діалог і КСВ. Кращі трудові практики та показники внутрішньої КСВ: вітчизняний і зарубіжний досвід. Питання професійної етики.

ТЕМА 4. Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.

Формування складової корпоративної соціальної відповідальності у відносинах з споживачами. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів. Якість продукції (стандарт ISO 9000). Ведення основної діяльності організації відповідно до концепції КСВ. Механізми забезпечення відповідальності у виробничій сфері. Зв'язок фінансових та нефінансових ризиків. Принципи добросовісної конкуренції. Соціально відповідальний маркетинг. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу. Відповідальне управління ланцюгами постачання. Відповідальне ставлення до інвесторів та дотримання принципів корпоративного управління.

ТЕМА 5. Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами.

Історичні аспекти залучення і розвитку громад: від патронату до соціальних інвестицій. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність компаній перед населенням. Розвиток партнерств з місцевою владою та громадою. Участь компаній у життєдіяльності громад. Співпраця бізнес-структур з неурядовими організаціями. Особливості забезпечення КСВ у малому та середньому бізнесі

ТЕМА 6. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності

Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища (Цілі розвитку тисячоліття, Декларація Ріо-де-Жанейро тощо) та стандарти екологічного менеджменту (серія ISO 14000). Законодавство України про охорону навколишнього середовища. Превентивний підхід до вирішення екологічних проблем. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо. Міжнародний і український досвід впровадження принципів екологічної відповідальності організацій.

ТЕМА 7. Інформаційна політика і соціальна звітність

Місце КСВ у корпоративній інформаційній політиці. Побудова системи комунікацій з КСВ. Консультації з заінтересованими сторонами на різних етапах розробки та впровадження стратегії з КСВ та механізм зворотного зв'язку з ними. Ресурси в сфері соціальної звітності. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура. Міжнародні стандарти звітності зі сталого розвитку (GRI - Global Reporting Initiative / Глобальна ініціатива зі звітності). Особливості соціальної звітності компаній в Україні.

ТЕМА 8. Соціальна відповідальність різних суб'єктів суспільного розвитку

Відповідальна держава і сталий розвиток. Міжнародний досвід державного регулювання КСВ. Відповідальне споживання. Культура споживання та його вплив на розвиток КСВ. Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві. Соціальна відповідальність освіти та науки. Співпраця бізнесу і освіти. Проект міжнародного стандарту з соціальної відповідальності ISO 26000.

ТЕМА 9. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності

Показники внутрішньої КСВ. Методи та процедури оцінювання ефективності програм КСВ. Модель «Лондонської групи порівняльного аналізу» і особливості її використання. Соціальний аудит. Збалансована система показників. Концепція потрібного результату. Методи оцінювання ділової репутації соціально відповідальної компанії. Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальні посібники:

1. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика: посібник / М.А. Саприкіна, М.А. Саєнсує, А.Г. Зінченко та ін.; наук. ред. А.С. Редькін. – К.: Видавництво «Фабований лист», 2011. – 480 с.

2. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.

3. Маркетинг: Підручник / В. Руделіус, О. М. Азарян, Н. О. Бабенко, В.А. Євтушенко та ін.; Ред.-упор. О. І. Сидоренко, Л. С. Макарова. – 4-те вид. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2009. – 648 с.

4. Євтушенко В.А. НМКД «Соціальна відповідальність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.econom.kharkov.ua (розділ: [Навчально-методичні матеріали](#))

Монографії:

1. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія /О.Ф. Новікова, М.Є. Дейч, О.В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.

2. Корпоративна соціальна відповідальність: соціально-економічна природа та тенденції розвитку в сучасному світі : моногр. / за ред. Тютюнникової С. В., Євтушенко В. А. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 280 с.

3. Пріоритети сучасного менеджменту маркетингу: монографія / під наук. керів. д.е.н., проф. І. В. Семеняк. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 204 с.

4. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: моногр. / За ред. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2012. – 501 с.

5. Соціально-етичний маркетинг. Монографія. Колектив авторів. / за наук. редак. д.е.н., професора Семеняк І.В.– Х.: ХНУ, 2005. – 205 с.

6. Шаповал В.М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою: моногр. / В.М. Шаповал. – Дніпропетровськ: ДВНЗ «НГУ», 2011. – 357 с.

Статті:

1. Євтушенко В.А. Внутрішні та зовнішні інституційні форми корпоративної соціальної відповідальності / В. А. Євтушенко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – 2013. – № 2 (5). – С. 55 – 60.

2. Євтушенко В.А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники / В. А. Євтушенко. // Вісник НТУ «ХП». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХП». – 2013. – № 46. – С. 53-63

3. Евтушенко В.А. Анализ международных стандартов в сфере устойчивого развития и социальной ответственности / В.А. Евтушенко // В кн. «Стратегии инновационного развития экономики. Часть 1. Современные инновационные трансформации: монография». / под научн. ред. П. Г. Перервы, О. И. Савченко. – Х. : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2013. – 243 с. – С. 112 – 116.

4. Yevtushenko V. A. Socially responsible economy as a global model of development // Applied Sciences and technologies in the United States and Europe: common challenges and scientific findings, proceedings of the 3rd International scientific conference, November 11-12, 2013. – Cibunet Publishing. New York, USA, 2013. – P. 184-186.

5. Yevtushenko V. A. The European choice of Ukraine in the context of social responsibility // Modern socio-political processes in Russia, Europe states and

the USA macro region / ed. by S.Stark. – Cibunet Publishing. New York, USA. – V.2. – 2013. – pp. 25-37.

6. Yevtushenko V. A. Features Ukrainian model Corporate Social Responsibility // European Applied Sciences, November-December, 2013, 1 (2) – pp. 138-140.

7. Yevtushenko V.A. Institutional forms of socially responsible interaction of the company with external stakeholders in Ukraine // European Science and Technology, Munich, Germany. – Vol. I. – 2013. – P. 762-765

Джерела Інтернет:

1. Корпоративная социальная ответственность CSRJOURNAL. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.csrjournal.com>
2. Офіційний сайт Центру «Розвиток КСВ» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.csr-ukraine.org
3. Офіційний веб-портал Глобального договору ООН [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.unglobalcompact.org>
4. Состояние и перспектива развития КСО в Украине: 2005-2010 : Аналитический отчет Центра «Развитие КСО в Украине» [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.csr-review.net>
5. «Стратегія реформ – 2020» // Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news>
6. [ISO 26000:2010](http://www.iso.org) – Guidance on social responsibility [E-resource] – Access regime: www.iso.org

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ІНДЗ)

Метою написання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ) є:

- глибоке вивчення теорії питання в сучасному його стані;
- ознайомлення із застосуванням теорії на практиці;
- вивчення, збір, систематизація та обробка інформації;
- виявлення самостійної точки зору студентів на поставлені запитання.

Процес виконання ІНДЗ містить низку послідовних етапів, основними з яких є:

1. Вибір теми ІНДЗ
2. Вивчення спеціальної літератури з обраної теми
3. Складання плану
4. Розкриття змісту теми ІНДЗ: викладання теорії питання, аналіз одержаних матеріалів, обґрунтування висновків та пропозицій
5. Оформлення ІНДЗ
6. Захист ІНДЗ

Якість написання ІНДЗ і результат його захисту оцінюється за чотирьохбальною шкалою (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”) на підставі бальних оцінок складових ІНДЗ за максимальною шкалою:

Зміст – 10 балів;

Оформлення – 5 балів;

Презентування (захист) – 5 балів.

ІНДЗ № 1

1. Економічна сутність господарської етики: основні категорії (мораль, етика, етикет, право, релігія, цінності і норми поведінки)

2. Позитивний і нормативний етичні підходи в процесі прийняття економічних рішень (дескриптивний підхід, мета-етика, нормативна етика, етичні гіпернорми і мікронорми)

3. Принципи соціальної відповідальності (відповідальність перед суспільством, соціальні зобов'язання, соціальна взаємодія, соціальна чуйність, сприяння формуванню розумних потреб індивідів, складова функціональних обов'язків менеджерів)

4. Суб'єкти й об'єкти соціальної відповідальності в сучасній економічній системі

5. Соціальна відповідальність в класичній (А.Сміт, Д.Рикардо, Ж.-Б. Сей) і неокласичній (У.С.Джевонс, К.Менгер, Л.Вальрас, А.О.Курно, Г.Г.Госсен, О.Бем-Баверк, Ф. Еджоурт, А.Маршалл, А.Пігу, Дж.Б. Кларк, К.Віксель) школах економіки

6. Соціальна відповідальність й утилітаризм (І.Бентам, Дж.Роулс, А.Бергсон, П. Самуельсон)

7. Соціальна відповідальність в теоріях інституціоналізму (Т.Веблен, У.К.Мітчелл, Дж.Р.Коммонс, Дж.К.Гелбрейт, Д.Белл) і неоінституціоналізму (Р.-Х. Коуз, А.Алчіан, Дж.Бьюкенен)

8. Школа наукового управління (1885-1920) (Ф. Тейлор, Г. Гантт, Ф. Гилбрет) і соціальна відповідальність

9. Класична (адміністративна) школа в управлінні (1920-1950) (А. Файоль) і її ознаки соціальної відповідальності

10. Соціальна відповідальність в школі людських відносин (1930-1950) (М. Паркет Фоллет, Е. Мейо)

11. Соціальна відповідальність в поведінкових науках (з 1950 р. по теперішній час) (Мк. Грегор, Т. Пітерс, Р. Уотерман)

12. Наука управління (кількісний підхід) (з 1950 р. по теперішній час) і соціальна відповідальність

13. Традиційна школа стратегії – школа планування (з 1960 рр) (Г. І. Ансофф, Р. Л. Аккофф, К. Р. Ендрюс) та її соціальна відповідальність

14. Еволюційна школа менеджменту (70-ті рр. XX ст.) (Е. Драпп, Дж. Куїн, Р. Т. Паскаль) і соціальна відповідальність
15. Соціальна відповідальність в позиційній школі менеджменту (80-ті рр. XX ст.) (М. Портер)
16. Концепції маркетинг-менеджменту (удосконалення виробництва, удосконалення товару, інтенсифікація комерційних зусиль, маркетингу, соціально-етичного маркетингу (Ф. Котлер, В. Руделіус) і соціальна відповідальність
17. Соціальна відповідальність в школі ресурсів, вмінь та навчання (90-ті рр. XX ст.) (Г. Хемел, К. Прахалад)
18. Концепція «реінжиніринг бізнес-процесів» (поч-к XXI ст.) (П.Дойль) і соціальна відповідальність
19. Концепція «моделювання бізнесу» (поч-к XXI ст.) (А.Слівотскі, Д. Моррісон) і соціальна відповідальність
20. Соціальна відповідальність в школі кризового менеджменту (Р. Хіт)
21. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: американська
22. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: західноєвропейська
23. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: скандинавська
24. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: японська
25. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: китайська
26. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: російська
27. Модель соціальної відповідальності країн Центрально-Східної Європи та СНД
28. Африканська модель соціальної відповідальності
29. Країни БРІКС і соціальна відповідальність
30. Латинська Америка та її КСВ-модель

ІНДЗ № 2

1. Матриця заінтересованих сторін КСВ
2. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН)
3. Моделі аналізу заінтересованих сторін з КСВ
4. Впровадження КСВ у практики і процедури компанії. Можливі загрози та шляхи мінімізації ризиків КСВ
5. Організація діяльності з КСВ на підприємстві. Етичні кодекси
6. Структурні підрозділи та комітети компаній у сфері КСВ
7. Статус, основні функції, кваліфікація, типові обов'язки, професійні стандарти менеджера з КСВ в компаніях
8. Міжнародні стандарти прав людини (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про права дитини)
9. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів
10. Якість продукції (стандарт ISO 9000)
11. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу
12. Відповідальне управління ланцюгами постачання
13. Відповідальне ставлення до інвесторів та дотримання принципів корпоративного управління
14. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля
15. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища (Цілі розвитку тисячоліття, Декларація Ріо-де-Жанейро тощо) та стандарти екологічного менеджменту (серія ISO 14000)
16. Законодавство України про охорону навколишнього середовища
17. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо
18. Місце КСВ у корпоративній інформаційній політиці
19. Побудова системи комунікацій з КСВ

20. Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура. Ресурси в сфері соціальної звітності
21. Міжнародні стандарти звітності зі сталого розвитку (GRI - Global Reporting Initiative / Глобальна ініціатива зі звітності)
22. Міжнародний досвід державного регулювання КСВ
23. Культура споживання та його вплив на розвиток КСВ
24. Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві
25. Соціальна відповідальність освіти та науки
26. Міжнародний стандарт з соціальної відповідальності ISO 26000
27. Методи та процедури оцінювання ефективності програм КСВ
28. Модель «Лондонської групи порівняльного аналізу» і особливості її використання
29. Соціальний аудит. Збалансована система показників. Концепція потрібного результату
30. Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Основні:

1. Суть та значення соціальної відповідальності
2. Історія розвитку соціальної відповідальності
3. Моделі соціальної відповідальності (американська, європейська, японська тощо)
4. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН)
5. Вітчизняний досвід становлення соціальної відповідальності
6. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією
7. КСВ як складова стратегії управління та чинник підвищення конкурентоспроможності організації
8. Аналіз заінтересованих сторін
9. Впровадження КСВ у практики і процедури компанії
10. Етичні кодекси в компаніях
11. Статус, основні функції, кваліфікація, типові обов'язки, професійні стандарти менеджера з КСВ в компаніях
12. Права людини і трудові практики як предмет соціальної відповідальності
13. Стандарти МОП і принципи Глобального Договору у сфері праці
14. Питання професійної етики
15. Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі
16. Формування складової корпоративної соціальної відповідальності у відносинах з споживачами. Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів
17. Соціально відповідальні відносини бізнесу з територіальними громадами
18. Екологічні аспекти корпоративної соціальної відповідальності
19. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища (Цілі розвитку тисячоліття, Декларація Ріо-де-Жанейро тощо) та стандарти екологічного менеджменту (серія ISO 14000)

20. Міжнародний і український досвід впровадження принципів екологічної відповідальності організацій
21. Інформаційна політика і соціальна звітність
22. Міжнародні стандарти звітності зі сталого розвитку (GRI - Global Reporting Initiative / Глобальна ініціатива зі звітності)
23. Особливості соціальної звітності компаній в Україні
24. Відповідальна держава і сталий розвиток
25. Міжнародний досвід державного регулювання соціальної відповідальності
26. Міжнародний стандарт з соціальної відповідальності ISO 26000
27. Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності
28. Стандарт SA 8000 (Social Accountability International's)
29. Стандарт AA 1000 (AccountAbility)
30. Стратегія реформ – 2020
31. Сучасні глобальні ризики і сталий розвиток

Додаткові:

1. Економічна сутність господарської етики: основні категорії (мораль, етика, етикет, право, релігія, цінності і норми поведінки)
2. Позитивний і нормативний етичні підходи в процесі прийняття економічних рішень (дескриптивний підхід, мета-етика, нормативна етика, етичні гіпернорми і мікронорми)
3. Принципи соціальної відповідальності (відповідальність перед суспільством, соціальні зобов'язання, соціальна взаємодія, соціальна чуйність, сприяння формуванню розумних потреб індивідів, складова функціональних обов'язків менеджерів)
4. Суб'єкти й об'єкти соціальної відповідальності в сучасній економічній системі
5. Соціальна відповідальність в класичній (А.Сміт, Д.Рикардо, Ж.-Б. Сей) і неокласичній (У.С.Джевонс, К.Менгер, Л.Вальрас, А.О.Курно, Г.Г.Госсен,

О.Бем-Баверк, Ф. Еджоурт, А.Маршалл, А.Пігу, Дж.Б. Кларк, К.Віксель) школах економіки

6. Соціальна відповідальність й утилітаризм (І.Бентам, Дж.Роулс, А.Бергсон, П. Самуельсон)

7. Соціальна відповідальність в теоріях інституціоналізму (Т.Веблен, У.К.Мітчелл, Дж.Р.Коммонс, Дж.К.Гелбрейт, Д.Белл) і неоінституціоналізму (Р.-Х. Коуз, А.Алчіан, Дж.Бьюкенен)

8. Школа наукового управління (1885-1920) (Ф. Тейлор, Г. Гантт, Ф. Гилбрет) і соціальна відповідальність

9. Класична (адміністративна) школа в управлінні (1920-1950) (А. Файоль) і її ознаки соціальної відповідальності

10. Соціальна відповідальність в школі людських відносин (1930-1950) (М. Паркет Фоллет, Е. Мейо)

11. Соціальна відповідальність в поведінкових науках (з 1950 р. по теперішній час) (Мк. Грегор, Т. Пітерс, Р. Уотерман)

12. Наука управління (кількісний підхід) (з 1950 р. по теперішній час) і соціальна відповідальність

13. Традиційна школа стратегії – школа планування (з 1960 рр) (Г. І. Ансофф, Р. Л. Аккофф, К. Р. Ендрюс) та її соціальна відповідальність

14. Еволюційна школа менеджменту (70-ті рр. ХХ ст.) (Е. Врapp, Дж. Куін, Р. Т. Паскаль) і соціальна відповідальність

15. Соціальна відповідальність в позиційній школі менеджменту (80-ті рр. ХХ ст.) (М. Портер)

16. Концепції маркетинг-менеджменту (удосконалення виробництва, удосконалення товару, інтенсифікація комерційних зусиль, маркетингу, соціально-етичного маркетингу (Ф. Котлер, В. Руделіус) і соціальна відповідальність

17. Соціальна відповідальність в школі ресурсів, вмінь та навчання (90-ті рр. ХХ ст.) (Г. Хемел, К. Прахалад) Концепція «реінжиніринг бізнес-процесів» (поч-к ХХІ ст.) (П.Дойль) і соціальна відповідальність

18. Концепція «моделювання бізнесу» (поч-к XXI ст.) (А.Слівотскі, Д. Моррісон) і соціальна відповідальність
19. Соціальна відповідальність в школі кризового менеджменту (Р. Хіт)
20. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: американська
21. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: західноєвропейська
22. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: скандинавська
23. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: японська
24. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: китайська
25. Моделі соціальної відповідальності в сучасному світі: російська
26. Модель соціальної відповідальності країн Центрально-Східної Європи та СНД
27. Африканська модель соціальної відповідальності
28. Країни БРІКС і соціальна відповідальність
29. Латинська Америка та її КСВ-модель
30. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
31. Матриця заінтересованих сторін КСВ
32. Міжнародні ініціативи як чинник формування і розвитку КСВ (Глобальний договір ООН)
33. Моделі аналізу заінтересованих сторін з КСВ
34. Впровадження КСВ у практики і процедури компанії. Можливі загрози та шляхи мінімізації ризиків КСВ
35. Організація діяльності з КСВ на підприємстві. Етичні кодекси
36. Структурні підрозділи та комітети компаній у сфері КСВ
37. Статус, основні функції, кваліфікація, типові обов'язки, професійні стандарти менеджера з КСВ в компаніях
38. Міжнародні стандарти прав людини (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про права дитини Міжнародні ініціативи та законодавство України у сфері захисту прав споживачів)

39. Якість продукції (стандарт ISO 9000)
40. Етична поведінка компаній щодо контрагентів по бізнесу
41. Відповідальне управління ланцюгами постачання
42. Відповідальне ставлення до інвесторів та дотримання принципів корпоративного управління
43. Суть та значення відповідального ставлення організацій до довкілля
44. Міжнародні документи щодо навколишнього середовища (Цілі розвитку тисячоліття, Декларація Ріо-де-Жанейро тощо) та стандарти екологічного менеджменту (серія ISO 14000)
45. Законодавство України про охорону навколишнього середовища
46. Програми з контролю забруднення та захисту довкілля, збереження природних ресурсів, дотримання екологічних стандартів тощо
47. Місце КСВ у корпоративній інформаційній політиці
48. Побудова системи комунікацій з КСВ Корпоративні соціальні звіти: сутність, завдання і структура. Ресурси в сфері соціальної звітності
49. Міжнародні стандарти звітності зі сталого розвитку (GRI - Global Reporting Initiative / Глобальна ініціатива зі звітності)
50. Міжнародний досвід державного регулювання КСВ
51. Культура споживання та його вплив на розвиток КСВ
52. Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві
53. Соціальна відповідальність освіти та науки
54. Міжнародний стандарт з соціальної відповідальності ISO 26000
55. Методи та процедури оцінювання ефективності програм КСВ
56. Модель «Лондонської групи порівняльного аналізу» і особливості її використання
57. Соціальний аудит. Збалансована система показників. Концепція потрібного результату
58. Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінювання знань студентів

Поточне тестування		Підсумковий семестровий контроль	Сума
Розділ 1	Розділ 2	до 40 балів	до 100 балів
до 30 балів	до 30 балів		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом року (семестру)	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ)
90 – 100	відмінно	зараховано
70– 89	добре	зараховано
50– 69	задовільно	зараховано
1 – 49	незадовільно	не зараховано

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня знань студентів з певних лекційних питань навчальної програми та набуття навичок щодо розв'язання конкретних практичних ситуацій.

Самостійна робота студентів – виконання контрольної роботи (ІНДЗ).

Підсумковий контроль здійснюється в формі іспиту.

Студент вважається **допущеним до іспиту** на підставі:

- для денної форми навчання – наявності всіх виконаних практичних завдань та двох розділів,

- для заочної форми – зарахованих ІНДЗ.

Види та форми контролю знань студентів

	Види поточного контролю знань студентів	Форма підсумкового контролю знань студентів
Розділ 1	Тестові, розрахунково-аналітичні та ситуаційні завдання	Іспит
Розділ 2	Тестові, розрахунково-аналітичні та ситуаційні завдання	
Підсумковий семестровий контроль	Теоретичні та тестові запитання, розрахунково-аналітичні та ситуаційні завдання	
ІНДЗ	Реферат, контрольна робота	

Критерії оцінювання письмової екзаменаційної роботи

Екзаменаційний білет містить **5 питань**, кожне з яких оцінюється від **0 до 8 балів**.

Екзаменаційний білет складається з:

- Тестове завдання
- Трьох теоретичних запитань
- Розрахунково-аналітичне завдання

За результатами іспиту студенти отримують оцінки:

“5” – “відмінно”,

“4” – “добре”,

“3” – “задовільно”,

“2” – “незадовільно”

та за шкалою ECTS

60 % - результати модульних контролів, 40 % - результати іспиту

Іспит проводиться в письмовій формі; регламент – 2 академічних години.

Студент має право на апеляцію відповідно встановленого порядку

Оцінювання тестових завдань:

за кожен правильну відповідь – 1 бал

Кількість правильних відповідей, балів	Оцінка за національною шкалою
10	Відмінно
8-9	Добре
5-7	Задовільно
до 5	Незадовільно

Оцінювання теоретичної підготовки:

Оцінка “5” (відмінно) – виставляється студенту, який показав всебічні, систематизовані, глибокі знання навчально-програмного матеріалу, вміння вільно виконувати теоретичні завдання та грамотно, творчо інтерпретувати одержані результати, продемонстрував знання основної та додаткової літератури, має творчий нахил в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу.

Оцінка “4” (добре) – виставляється студенту, який показав повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконав теоретичні завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою, показав систематичний характер знань, але припустив окремі несуттєві помилки, які не мають принципового характеру.

Оцінка “3” (задовільно) – виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, що є необхідним для подальшого навчання, в цілому справився з поставленим завданням, але при цьому окремими навичками володіє невпевнено, демонструє здатність

упоратися з виконанням завдань, передбачених теоретичною частиною іспиту, але не в змозі зробити певні аналітичні висновки.

Оцінка “2” (незадовільно) – виставляється студенту, який не засвоїв необхідний теоретичний навчально-програмний матеріал, допустив принципові помилки у виконанні передбачених іспитом завдань та не виявив безсумнівної спроможності продовжувати навчання.

Оцінювання розрахунково-аналітичних завдань:

Оцінка “5” (відмінно) – отримує студент, який дав вірні відповіді на запитання завдання, показав системні знання, ретельно описав і чітко оформив алгоритм відповіді, зробив належні висновки.

Оцінка “4” (добре) – отримує студент, який дав вірні відповіді на всі запитання, але не дотримався належного алгоритму, неповно зробив висновки або не показав творчого системного підходу до проблеми.

Оцінка “3” (задовільно) – отримує студент, який в цілому виконав завдання, але не дав вірні вичерпні відповіді, не зробив висновки.

Оцінка “2” (незадовільно) – студент, який не дав вірної відповіді.

ПРИКЛАДИ ТИПОВИХ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Зародження ідей соціальної відповідальності в Європі датується:

- A. Початком ХІХ століття
- B. Серединою ХІХ століття
- C. Початком ХХ століття
- D. Серединою ХХ століття

2. Основний міжнародний стандарт з соціальної відповідальності у сфері праці:

- A. SA 8000
- B. AA 1000
- C. ISO 26000
- D. ISO 14000

3. В якому році появився Міжнародний стандарт з соціальної відповідальності ISO 26000 «Керівництво із соціальної відповідальності»:

- A. 1995 р.
- B. 2005 р.
- C. 2010 р.
- D. 2012 р.

4. В якому році прийняте Комюніке Європейської комісії з корпоративної соціальної відповідальності:

- A. 1998 р.
- B. 2002 р.
- C. 2005 р.
- D. 2008 р.

5. Визначення «Сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» дане в:

- A. 1981 р.
- B. 1987 р.
- C. 1992 р.
- D. 2002 р.

6. «Стратегія реформ – 2020» Президента України П. Порошенка включає ключових показників як індикаторів успіху:

- A. 21
- B. 32
- C. 46
- D. 55

7. В «Стратегії реформ – 2020» Президента України П. Порошенка громадянське суспільство забезпечує:

- A. Виконання плану реформ, служіння суспільству, дотримання принципів роботи: просто, прозоро, привабливо
- B. Контроль над владою, сумлінну працю, дотримання принципів гідності, свободи та поваги до чесної праці
- C. Підтримувати та розвивати країну, бізнес середовище та суспільство, сплачувати податки та інвестувати, дотримуватись принципів чесної праці та конкуренції
- D. Змінити економічну модель України на основі сталого розвитку

8. Оберіть першочергові реформи в «Стратегії реформ – 2020» Президента України П. Порошенка:

- A. Оновлення влади

- В. Децентралізація влади
- С. Реформа правоохоронних органів
- Д. Реформа освіти

9. Методологія рейтингу «World 's Most Ethical Companies» включає перевірку:

- А. Публічної інформації
- В. Анкетування компанії-учасника
- С. Непублічної інформації
- Д. Анкетування компанії-конкурента

10. Індекс прозорості та підзвітності компаній України складається на основі:

- А. Дослідження звітів
- В. Аналізу сайтів
- С. Думки експертів
- Д. Роботи уряду

Навчально-методичне видання

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Навчально-методичний комплекс дисципліни

для студентів спеціальностей 051 «Економіка», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг»

Євтушенко Вікторія Анатоліївна

Відповідальний за випуск: В.А. Євтушенко

Формат 60 x 84/16 Папір офсет. Друк офсет.

Ум.-друк. арк. 0,6 Обл.-вид. арк. 0,9 100 прим.

ХНУ імені В.Н. Каразіна, Україна, 61022, Харків, пл. Свободи,4.

РІЗО ХНУ імені В.Н. Каразіна